

pogovor Boris Vezjak filozof in publicist

Boris Vezjak: Kulturniki so padli na izpitu

[Pop/Kultura](#) - četrtek, 04.08.2011 Tekst: Tomaž Klipšteter

Skoraj leto dni je bil filozof in publicist Boris Vezjak najbolj dosleden in analitičen kronist udejanjanja največjega ter najpomembnejšega kulturnega dogodka na Slovenskem. V spletnem dnevniku Zofijinih ljubimcev, mariborskega društva za razvoj humanistike, je dokumentiral in komentiral več kot 240 medijskih zapisov in drugih dogodkov, ki so se Mariboru pripetili na poti k evropski prestolnici kulture 2012 (EPK).

Boris Vezjak (Foto: Tomaž Klipšteter)

Zaradi svojega kritičnega pristopa je Vezjak postal tarča kritik vodstva zavoda Maribor 2012 in - kot jih on imenuje - lakajskih novinarjev. Njegove objave so označevali kot avtodestruktivno sovražno sesuvanje, kot drekaštvo in sofistično brbljanje. Odslej bo vodstvo kulturne prestolnice imelo več ustvarjalnega miru. Še preden je Maribor vstopil v leto 2012, je namreč Vezjak na blogu Zofijini ljubimci in EPK objavil svoj zadnji zapis.

Kako to, da ste nehali pisati spletne kronike?

Nisem odnehal samo jaz. To je bil projekt Zofijinih ljubimcev, ki se je rodil avgusta 2010 kot odziv na dejansko stanje. Tedaj je kazalo, da bo Maribor dobil Center uprizoritvenih umetnosti Maribor, ki sem ga imenoval Pandurjev teater. Zapisi so se začeli zaradi spoznanja, da mariborski monopolni časopis Večer več mesecev ni premogel nobene kritične refleksije. V bistvu se je pojavil celo komentar, da mora glede EPK obstajati nična stopnja tolerance, kar je bil eksplisitni poziv k temu, da tega projekta ne smemo kritizirati. Leto dni pozneje pa je

dozorelo spoznanje, da naša kritika ni bila deležna nobenega odziva vodstva EPK, čeprav smo si ga želeli. Spoznali smo tudi, da so mediji in javnost našo kritiko ignorirali.

Kje je argument za odstop od kritike? Kritiki so tako in tako priljubljeni samo takrat, ko hvalijo.

Kritika je nujni del kulturniške dejavnosti. Je legitimen način vrednotenja nečesa, kar ima namen prikazati realno naravo nekega fenomena. Tisti, ki ne prepozna kritike, si škoduje, ker ne dopušča nobenega dvoma. Prav zato so kulturniki padli na izpitu.

Kaj je po vašem mnenju najbolj zaznamovalo minulo leto rojevanja evropske prestolnice kulture?

Zofijini smo že od začetka podvomili o strukturi projekta. Predlagali smo, da bi programski denar - tedaj se je še govorilo o 50 milijonih evrov - razdelili med 1000 kulturnih producentov in vsakemu dali po 50.000 evrov za to, da izpeljejo svoje programske zamisli. Spraševali smo se, kakšni bi bili učinki v primerjavi s tistimi, ki jih bomo od projekta EPK dobili zdaj. Če bi se izkazalo, da bi bili učinki enaki, bi smeli sklepati, da je projekt EPK zaman in odveč.

Če smo nekoliko sarkastični, bi lahko trdili, da so vodilni EPK prevzeli vaše zamisli. Programski denar se resda ni drobil med vse kulturne ustvarjalce, so se pa med sodelavci pojavili številni prijatelji in prijatelji prijateljev programskega direktorja Mitje Čandra in njegove ekipe. Dobili so denar in priložnost, da izpeljejo svoj program.

Večkrat sem kritiziral načine odločanja o tem, kako so bili nekateri programi sprejeti in nekateri ne. Po mojem vedenju v organih EPK ni delovala nobena posebna komisija, ki bi jih presojala. Najbrž je to počel kar programski direktor Čander. Skrivnost, kako je sprejemal odločitve, je zelo zgovorno razkril "incident" z Draganom Živadinovom. Torej verjetno tudi z izsiljevanjem ali barantanjem, skratka izjemno arbitrarno in samovoljno.

Skoraj leto dni po začetku vašega spremljanja smo se znašli na točki, da Pandurjevega teatra, ki se je vmes preimenoval v Mariborsko kulturno središče Maks, ne bo. Namesto Maksa se udejanja neka druga naložba, ki bo, kot kaže, sofinancirana z državnim denarjem. Tiste vsebine, ki so bile originalno predvidene za Maks, pa se bodo izvajale v šotorih. Vas preseneča takšen preobrat?

Razplet je bil predvidljiv in me tudi zelo veseli, saj slikovito uprizarja to, kar smo vseskozi kritizirali - da je EPK ena velika kulisa, ki naj bi zaslepila stanje duha v tem mestu. Ti montažni objekti spominjajo na Potemkinovo vas.

V Potemkinovi vasi so bile kulise lepe, kar je bilo skrito za njimi, je bilo bedno. V Mariboru bodo tudičasne kulise klavrne.

To samo pove, kako zelo so padla merila. Vse se je začelo s fanfarami, s Pandurjevimi napovedmi, kako bo Maribor doživel preobrazbo v Firence, v mesto prihodnosti. V svojih programskih izhodiščih EPK je zapisal, da bo doživel nezaslišan pretres, radikalno spremembo - seveda zaradi njegovega prihoda. Ta programska izhodišča, ki so zavezujoč dokument, saj ga je potrdil programski svet, so pred meseci čudežno poniknila v črevesju svetovnega medmrežja. Nanje se ne sklicujejo več, kot da se jih sramujejo. S tem se kaže zadrega stanja duha, a ne v smislu, da se je pokazalo, da ne vedo, kaj delajo, temveč da zelo

dobro vedo, kaj počnejo, ampak jim to ni uspelo. Takšno pravljicarstvo je namreč legitimiralo osebne cilje: gradnjo Pandurjevega gledališča.

Ali bi projekt EPK doživel tolikšno vaše zanimanje, če se vanj ne bi vključil Tomaž Pandur?

Najbrž bi. Ker je v projektu EPK zastopano pravzaprav vse, zoper kar se v društvu Zofijini ljubimci bojujemo že več kot desetletje. Trdim to, da je projekt EPK škodljiv za kulturno prihodnost Maribora in da je pokazal, v kako antiintelektualnem ozračju živimo in kako porazno je stanje duha in kulture. Če parafraziram ugotovitev Zorka Simčiča, da je Maribor mesto spodrezanih korenin, je v zadnjih letih Maribor postal mesto zavezanih jezikov in zavezanega duha.

Kultura paranoje je ena od tem, ki jih v zadnjem času zelo temeljito raziskujete. O njej ste letos izdali monografijo, njej je bila posvečena zadnja številka revije Dialogi. Ali tudi v projektu EPK zaznavate paranojo in teorije zarot?

Seveda. V šali pravim, da je Maribor postal evropska prestolnica paranoje in ne samo korupcije ter kulture. Obramba župana Franca Kanglerja po majskih aretacijah je jasno pokazala, da ne le on, temveč vsa mestna uprava in njegovi prijatelji jahajo na tezi, da so mu bile afere podtaknjene in da se mu maščuje levica. To isto tezo je izrecno ponovil tudi v projektu EPK, ko je povedal, da obstajajo ljudje, ki želijo zrušiti projekt, in pri tem mahal s pismom Mitje Rotovnika iz leta 2007, ki ne dokazuje ničesar.

S teorijami zarot tudi Pandur nikoli ni skoparil.

V zadnjem intervjuju v Delu je Pandur jasno povedal, da obstajajo strukture in ljudje, ki si želijo zrušiti EPK, in pri tem izrecno pokazal na direktorja Cankarjevega doma. Imamo torej noro paranoidno situacijo, v kateri plešasti mož iz podzemlja Cankarjevega doma dirigira zarote v Mariboru, ker mu - kot nekakšen profesor Moriarty iz romanov o Sherlocku Holmesu - želi propad.

Pandur in Čander sta večkrat hvalila Kanglerja kot človeka z visoko osebno in politično integriteto.

Čander je šele po brodolomu vseh infrastrukturnih naložb začel ugotavljati, da je za to odgovoren Kangler. To se je zgodilo šele nedavno. Enako je ugotovil Pandur. V že omenjenem intervjuju je razkril, zakaj je zapustil projekt. Ko je izstopil iz programskega sveta, se je še izgovarjal na medijske diskreditacije in šikaniranje. Zdaj pa je spremenil motiv svojega odstopa in trdi, da je Maribor zapustil po tistem, ko je uvidel, da iz izgradnje objektov ne bo nič. Veliko prijateljstvo s Kanglerjem se je končalo zato, ker mu župan ni udeležil njegovih sanj.

Julija sta se sočasno odpirala ljubljanski Kongresni trg in Trg Leona Štuklja v Mariboru. Slovesnosti nista mogli biti bolj različni; v prestolnici je bil Mahler s 1200 nastopajočimi, v Mariboru pa sta nastopila Šov bend Klobuk in Reporter Milan. Ali je takšna različnost resnicoljuben prikaz stanja duha v obeh mestih ali pa se v obeh programih zrcali zgolj večinski okus občinstva?

Oba dogodka zrcalita predstavo obeh županov, kaj je kultura. Za Kanglerja so očitno kultura radijski humoristi, ki se kitijo s sloganom Tiča vun. Za župana Jankovića pa je bolj primeren dirigent Valerij Gergijev.

Dva kratka humoristična videozapisa o hišniku Duletu (igra ga Aljoša Ternovšek) sta bila do zdaj ena od redkih lastnih kulturnih produktov zavoda EPK. Kakšno je vašo mnenje o Duletu?

Malce se mi je že priljubil. V zadnjem zapisu hodi po Mariboru in sprašuje ljudi, ali poznajo EPK in ali so Kanglerjevi Mariborčani. Večinski odgovori so simptomalni, še posebno tisti nekoga, ki stoji sredi dvorišča Vetrinjskega dvora, kjer je sedež EPK, in odgovori, da za EPK sliši prvič. Na vprašanje, ali je Kanglerjev Mariborčan, pa odvrne: "Ja, Kanglerjev, ja!" Mislím, da ni prav nič ironičen sklep Duletovih intervjujev ta, da ne drži teza, da bo EPK resnica tega mesta. Ne! Resnica tega mesta je Kangler.